

СУДОВО-ЕКСПЕРТНІ ВИПАДКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРУПІВ ТВАРИН З ОЗНАКАМИ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СМЕРТІ ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ

**Яценко І. В., д. вет. н., професор, академік АНВО України, yacenko-1971@ukr.net Харківська
державна зооветеринарна академія, м. Харків Запара С. І., д. ю. н., професор, декан
юридичного факультету Сумський національний аграрний університет, м. Суми Захар'єв А.
В., к. вет. н., доцент Кириченко В. М., асистент Харківська державна зооветеринарна
академія, м. Харків, Скрипка М. В., д. вет. н., професор**

**Одеська державна аграрна академія, м. Одеса Сердюков Я. К., к. вет. н., доцент Національний університет
біоресурсів і природокористування України, м. Київ**

Анотація. У статті розглянуто судово-експертні випадки дослідження трупів тварин з ознаками насильницької смерті від жорстокого поводження. Дослідженням трупів тварин встановлено, що їх смерть настала від механічних ушкоджень тупими і гострими предметами, вогнепальних ушкоджень, від опіків, а також в результаті умисного отруєння, в т.ч. ізоніазідом.

Ключові слова: жорстоке поводження з тваринами, насильницька смерть, трупи тварин, судово-експертні випадки.

Актуальність проблеми. Демократія кожної розвиненої країни світу приділяє значну увагу правам тварин, та захисту тварин від насильства, жорстокого поводження, каліцтва та навмисного винищення. Адже права людини цінуються і дотримуються лише у тому суспільстві, яке поважає права тварин [1].

В листопаді 1987 року було прийнято «Європейську конвенцію про захист домашніх тварин» [2], яку Україна ратифікувала 18.09.2013 р. Проте, на жаль нині непоодинокими залишаються випадки жорстокого поводження з тваринами, їх мордування та вбивства.

Світова спільнота приділяє значну увагу цій проблемі. В п. 1 ст. 3 Європейської конвенції «Про захист домашніх тварин» (1987 р.), зазначається, що ніхто не має права завдавати тварині непотрібного болю, страждань або шкоди. В Україні правові відносини у сфері захисту тварин від жорстокого поводження регулюються Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [3, 4], КУпАП, Кримінальним кодексом. Законом України «Про тваринний світ» [5] та іншими підзаконними.

Наукові дослідження з проблеми жорстокого поводження з тваринами проводили вчені: С.Ф. Денисов - щодо кримінально-правової характеристики цього правопорушення [6]; А.В. Ландіна - з'ясовувала питання кримінально-правової охорони моральності в Україні [7]; 1.1. Лобов [8], І.А. Головка [9], В.О. Турська [10], Д.О. [11]-досліджували аспекти кримінальної та адміністративної відповідальності за це правопорушення; Антонюк Д.О. [12] - опрацював доповідь до Верховного Суду України; Шуміло О.О. [13] - аналізував кримінологічну характеристику та заходи щодо запобігання жорстокому поводженню з тваринами; Яценко І.В. і Кириченко В.М. [14] - висвітлювали історико-правові аспекти проблеми захисту тварин від жорстокого поводження.

Жорстоке поводження з тваринами - правопорушення проти моральних устоїв суспільства обумовлене його публічною природою, вкрай суворе, безжалісне, нещадне суспільно-небезпечне діяння, адже воно сприяє поширенню жорстокості серед дітей та молоді, закріплює почуття байдужості до страждань живих істот, породжує агресивність і насильство щодо оточуючих, вандалізм, знущання над людьми, інші антигромадські вчинки та злочини, не сумісні з принципами гуманізму та чинним національним й міжнародним законодавством, є антиподом гуманного ставлення до тварин [15-17].

Хребетні тварини здатні відчувати фізичні й психічні страждання, тому будь-яке їх використання не повинне супроводжуватися спричиненням болю, страху, пригніченого стану чи іншого дискомфорту. Розповсюдження такого ганебного явища, як жорстоке поводження з тваринами стало можливим за умови відсутності адекватного покарання з боку держави, відсутності чіткої новітньої систематизації його ознак.

Таким чином, дослідження окремих питань об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 299 КК України, зокрема в аспекті судово-ветеринарної експертизи, не досліджене, а тому є актуальним і має як теоретичне, так і практичне значення.

Результати дослідження та їх обговорення. В своїй практиці ми проводили судово-ветеринарні дослідження живих тварин, а також трупів тварин, смерть яких настала від жорстокого поводження з ними в рамках кримінальних проваджень.

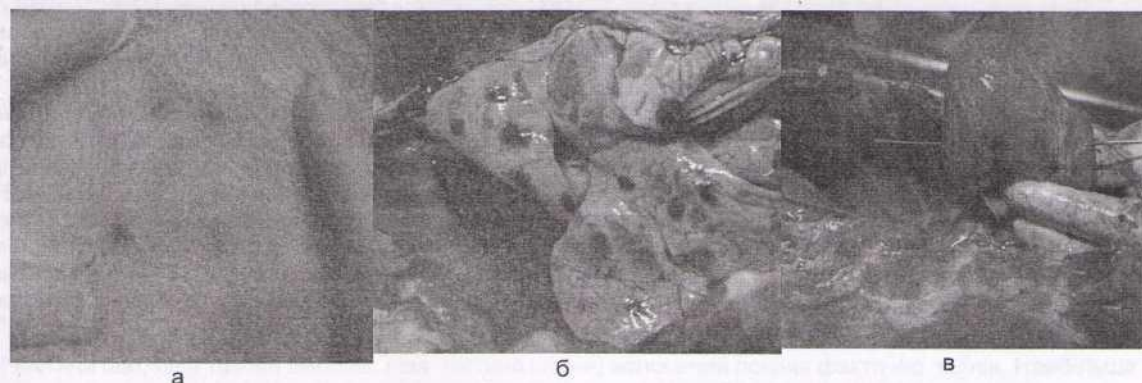
Основними питаннями, які можуть бути поставлені для вирішення судово-ветеринарної експертизи є:

- 1) до якого виду відноситься тварина, труп якої було досліджено?
- 2) які ушкодження знайдено на тілі собаки?
- 3) коли і від чого настала смерть тварини?
- 4) чи мала місце насильницька смерть тварини?
- 5) який механізм спричинення ушкоджень тварині?
- 6) чи є ознаки, за допомогою яких можна встановити характер та особливості зброї або інших знарядь, за допомогою яких спричинені травми тварині?

- 7) яка давність виникнення ушкоджень тварини?
- 8) які прижиттєві чи посмертні травми знайдені в тілі тварини?
- 9) який ступінь тяжкості тілесних ушкоджень реєструється у тварини?
- 10) який причинно-наслідковий зв'язок між ушкодженнями і причиною смерті тварини?
- 11) який час могла жити після отримання ушкоджень тварина?
- 12) чи була здатна під час життя, після отримання травм, тварина переміщуватися самостійно?
- 13) які ускладнення здоров'я виникли від дії нанесених ушкоджень?
- 14) чи спричинили ушкодження страждання тварини перед смертю?

Судово-ветеринарне дослідження трупа собаки з ознаками насильницької смерті від вогнепальних ушкоджень. Із матеріалів кримінального провадження відомо, що власниця собаки чула вночі звуки, схожі на вистріли. В ранці вона знайшла свого собаку «Кінг» мертвим.

Під час патологоанатомічного розтину трупа собаки «Кінг» (труп собаки доставлено з м. Дергачі, Харківської області) нами були виявлені такі тілесні пошкодження: множинні рани в ділянці голови, лобової кістки з ліва діаметром 0,5-0,7 см; проникаюча рана в мозкову порожнину; множинні рани в надлопатковій ділянці та в ділянці холки справа; множинні рани травматичного характеру грудної і черевної стінок справа; травматичне пошкодження анатомічної цілісності лопатки і м'язів плечового поясу; сторонні металеві округлі предмети, схожі на дробинки розміром 0,5 см в підшкірній клітковині, в грудній і черевній порожнинах; травматичний перелом ребра; крововиливи в грудну, черевну порожнини, рана печінки з розривом капсули; наскрізне травматичне поранення грудної аорти; наскрізні проникаючі рани легень; наскрізні поранення діафрагми (рис. 1). Рани і кровотеча мали прижиттєвий характер. За характером пошкоджень, виявлених в трупі собаки «Кінг» нанесені рани спричинили страждання тварини перед смертю.

Рис. 1. Вогнепальні ушкодження, виявлені в трупі собаки «Кінг»: а - вхідні ранові отвори на шкірі правої грудної стінки; б - легені з множинними рановими пошкодженнями; в - серце з наскрізними ранами

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

Таким чином, смерть собаки «Кінг» настала протягом 3-4 хвилин після травмування від травматичного больового шоку і гострої кровотечі в грудну і черевну порожнини в результаті смертельного вогнепального ушкодження.

Причиною смерті собаки «Лада-Дана» (м. Чугуїв, Харківська область) було також

Рис. 2. Труп собаки «Лада-Дана» а - вогнепальні ушкодження шкіри правої грудної стінки; б - предмети схожі на дробинки в товщі стінці шлунка.

вогнепальне ушкодження, не сумісне з життям тварини. Під час полювання мисливець Б. Ю.В. відпустив з повідця собаку «Лада-Дана», після чого вона узяла слід лисиці і попрямувала у бік заповідника «Фазанарій». Біля вищезгаданого фазанарію невідомою особою, діючи з особливою жорстокістю і з хуліганських мотивів, шляхом кількох пострілів, заподіяла собакам «Лада-Дана» множинні вогнепальні ушкодження, внаслідок чого тварина загинула протягом 2-3 хв після травмування

Виявлена сукупність пошкоджень на трупі собаки «Лада-Дана» (рис. 2): рани і гематома в ділянці вентролатеральної поверхні шиї з правого боку; рана в ділянці носової кістки з правого боку, завглибшки 7,5 см, діаметром 0,7 см; наскрізна рана в ділянці правої вушної раковини; множинні рани грудної і черевної стінок; сторонні металеві округлі предмети, схожі на дробинки розміром 0,5 см в підшкірній клітковині, в грудній і черевній порожнинах: вільно та в товщі шлунку, в порожнині шлунку: травматичний перелом ребра; крововиливи в грудну, черевну порожнини, перикард; наскрізь поранення печінки верхньої частини лівої латеральної і лівої медіальної часток з розривом капсули травматичне наскрізне поранення шлунка в донній частині по великій кривині; наскрізні поранення діафрагми; закриті поранення правого шлуночка серця в ділянці основи, тампонада серця; рани кровотеча носили прижиттєвий характер, є характерною для вогнепальної травми. У зв'язку вогнепальним характером поранення собаки «Лада-Дана» виявлено вогнепальний заряд у вигляді сторонніх предметів, розміром 0,5 см, схожих на дробинки у кількості 7 шт. За характером пошкоджень, виявлених в трупі собаки «Лада-Дана» нанесені рани спричинили страждання тварин, - перед смертю.

Судово-ветеринарне дослідження трупа собаки з ознаками насильницької смерті від ушкоджень гострим предметом. Матеріали судово-ветеринарного дослідження стосуються жорстокого поводження з собакою «Тіма» (м. Мерефа Харківської області) у вигляді нанесення їй різаної рани гострим предметом в ділянці черева. Обставини цієї справи пов'язані з тим, що К. М.В перебуваючи на подвір'ї свого сусіда, керуючись мотивом жорстокого поводження з хребетним/ тваринами, навмисно, кухонним ножом наніс дворовій собаці за кличкою «Тіма» ножове поранення після чого, продовжуючи свої злочинні дії, вкинув помираючу собаку в колодязь господаря соба- громадянина Д. Г.Г. (рис. 3). Внаслідок жорстокого поводження К. Н.В. з твариною, собака в той ує день загинула.

Рис. 3. Труп собаки «Тіма»: а - колодязь в який вкинули помираючу собаку; б - зовнішній вигляд трупа собаки «Тіма»

Таким чином, за результатами розтину трупа зазначеної собаки було встановлено, що причиною загибелі тварини стала кровотеча в черевну порожнину у зв'язку з нанесеною колото-різаною ранною, проникаючою в черевну порожнину з пошкодженням стінки черевної порожнини, судин стінки черевної порожнини, брижі кишечника і брижових судин. За характером пошкоджень, виявлених в трупі собаки, нанесена рана спричинила тривале тяжке страждання тварини.

Судово-ветеринарне дослідження трупа собаки з ознаками насильницької смерті від опіків. Із матеріалів кримінального провадження за яким ми проводили судово-ветеринарне дослідження відомо, що було підпалено собачу будку, під час горіння якої загинула собака в м. Стаханів Луганської області.

Під час патологоанатомічного розтину трупа собаки експертами було встановлено, що на тілі собаки наявні такі пошкодження: шкіра із слідами припікання полум'ям в ділянці голови - вушні раковини, губи, ніс, верхня частина шиї, права гомілка і права ступня, поперек справа, і хвіст. В інших ділянках сліди опіків самої шкіри відсутні. В усіх вище зазначених ділянках опіків шкіри полум'ям відсутні відшарування епідермісу, також відсутні міхури, властиві для зажиттєвих опіків шкіри 11-111 ступенів.

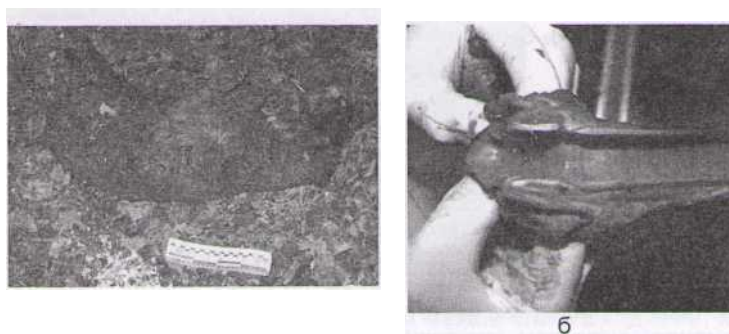

Рис. 4. Дослідження трупа собаки з ознаками опікової травми: а - зовнішній вигляд трупа під час огляду місця події; б - вигляд слизової гортані і трахеї, відсутність стороннього вмісту; в - стан шкіри лівої ступні собаки, вцілілий шкіряний покрив, часткове обпалення волосся.

На більшій частині тіла, зліва, шкіра з обпаленим волоссяним покривом, а на деяких ділянках (частина шиї, ліва тазова кінцівка, ліва частина спини) волоссяний покрив фактично вцілів. Найбільше пошкоджена шкіра і підшкірна тканина в ділянці колінного суглоба і верхньої частини правої гомілки, вона значно припечена, до вигляду чорної кірки, суха і легко розтріскується.

Тілесні ушкодження, виявлені на трупі собаки утворені впливом дії полум'я на свіжий труп собаки, або собаки, який помирав (знаходився в стані агонії) - встановити це достовірно було не можливо. Безпосередньою причиною загибелі тварини не може бути її спалення, оскільки на трупі майже немає глибоких опіків шкіри, і на більшій частині її збереглися залишки волоссяного покриву. На

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

користь цього свідчить також відсутність стороннього вмісту, зокрема у вигляді сажі, у порожнині і на слизовій оболонці глотки, гортані й трахеї.

Положення кінцівок трупa відносно тіла й локалізація найбільш виражених припикань свідчать про вплив полум'я і високої температури на нерухоме тіло тварини. З урахуванням стану трупa собаки достовірно встановити факт чи піддавався впливу полум'я живий собака чи труп, не виявляється можливим, тому, що собака, який не міг рухатися, але ще був живим (припустимо), міг ще подавати певні ознаки життя (збережене серцебиття, мати рідке поверхнєве дихання). Можна припустити, що собака загинув в момент або підпалу будки або за нетривалий час до підпалу будки, на що вказують факти, виявлені під час проведення патологоанатомічного розтину трупa собаки: у порожнині гортані і трахеї і на слизовій оболонці цих органів візуально відсутні сліди сажі та продуктів горіння (рис. 4 б), що свідчить про те, що собака не дихав на момент впливу на його тіло полум'я. Крім того, термічні пошкодження на трупі собаки розташовані більше на правій половині тіла з найбільшим пошкодженням правої тазової кінцівки. Це свідчить про те, що тіло собаки не рухалося на момент пошкодження полум'ям.

Відсутність термічних ушкоджень опікового характеру кігтів, м'якушів, збереження цілісним волоссяного покриву у міжпальцевих ділянках (рис. 4 в) трупa собаки свідчить, що термічному впливу піддавався або свіжий труп, або собака, що помирає (знаходився в стадії агонії) і не міг рухатися. Відсутність глибоких опіків на шкірі трупa собаки свідчить про те, що полум'я, від згорання будки, не могло стати прямою причиною смерті.

Рис. 5. Труп собаки, смерть якого настала від отруєння монопрепаратом ізоніазидом

ізоніазид спричиняє тяжку побічну дію. ізоніазид є нейротоксичною сполукою, що уражує нервову систему. Таку ж саму нейротоксичну дію ізоніазид чинить і на організм собаки. Відомо, що ізоніазид, високотоксичний для собак (смертельна доза - 50 мг/кг живої маси).

В організмі собак ізоніазид ефективно не метаболізується через незначну активність ферменту /V-ацетилтрансферази. Утворення комплексу ізоніазид-піридоксин (вітамін *В6*) призводить до недостатності піридоксину, зниження біосинтезу ГАМК (гама аміномасляної кислоти), яка є одним з основних медіаторів ЦНС. В результаті отруєння ізоніазидом у тварин розвиваються судоми, порушення функцій окремих відділів головного мозку з настанням паралічу центра дихання в довгастому мозку. У зв'язку з тим, що гама аміномасляна кислота є переважно медіатором гальмівних процесів у ЦНС, у тварин, що утворилися ізоніазидом, можливий стан непритомності.

Ізоніазид добре всмоктується в шлунку і тонкому відділі кишечника. З огляду на це, від моменту потрапляння ізоніазиду у шлунок до моменту прояву ознак отруєння має пройти не більше 30-40 хв.

Трупне задубіння слабко виражене. Очі не запалі, слизова оболонка очей кровонаповнена. Язик в межах ротової порожнини, синюшний. З ротової порожнини стікає пінисто-червона рідина. В ділянці анального отвору шерсть забруднена фекаліями. Венозні судини підшкірної¹ клітковини повнокровні, яремні вени добре наповнені кров'ю, напружені.

Венозні судини головного мозку і його оболонки значно кровонаповнені. Слизова оболонка гортані і трахеї почервонілі, з синюватим відтінком. В трахеї скупчення пінисто-кров'янистої рідини. У грудній і черевній порожнинах рідина темно-червоного кольору. Легені, напівспалі, червоного кольору. з темно-вишневими вогнищами, тістуватої консистенції з ділянками крепітації, з поверхні їх розріз, стікає венозна кров. У серцевій сорочці - наявність трансудату, серце в'ялої м'язової консистенції. Печінка темно-вишневого кольору, щільної консистенції, при розрізі її стікає багато венозної кров. Селезінка збільшена, темно-вишневого кольору, під час розрізу стікає значна кількість венозної кров.

Судово-ветеринарне дослідження трупa собаки з ознаками насильницької смерті від отруєння ізоніазидом.

Із матеріалів кримінального провадження відомо, що причиною смерті собаки «Мухтар», належної К.С.Є. (м. Мерефа, Харківської області) є гостре отруєння протитуберкульозним препаратом «Ізоніазид». У медичній практиці ізоніазид застосовується для лікування туберкульозу як

або у поєднанні з іншими антибіотиками. Проте

Нирки повнокровні, з синюшним відтінком, венозні судини їх добре наповнені кров'ю. В ниркових мисках міститься рідина темно-вишневого кольору. Судини шлунка кровонаповнені, зеленувато- червоного кольору.

Тонкий і товстий відділи кишечника роздуті, не містить кормових мас, з крововиливами, поверхня слизової оболонки не рівномірно забарвлена в темно-бордовий колір.

На підставі патологоанатомічного розтину, смерть собаки «Мухтар» настала в результаті змін спричинених хронічним венозним застоєм крові, що супроводжується порушенням живлення та доставки кисню до тканин і призводить до дистрофічних змін паренхіматозних елементів і розростанням сполучнотканинної строми і ущільненням органів». Гострий набряк легень може бути наслідком отруєння собаки «Мухтар» ізоніазидом, оскільки ізоніазид пригнічує діяльність центру дихання, що призводить до розвитку набряку легень.

Ознаки гострого екскреційного нефриту, виявленого в трупі собаки, пов'язані з виведенням токсичної речовини через нирки з сечею, бо відомо, що ізоніазид виводиться з організму в складі сечі.

Ізоніазид в організмі собаки може спричинити порушення утворення природних медіаторів ЦНС, у зв'язку з чим, тварини під час отруєння, можуть втрачати свідомість, тому фізичних страждань тварини може не бути. Проте у матеріалах справи міститься характеристика клінічного стану тварини після отруєння, зокрема, зазначається, що спостерігався тривалий судомний стан і були виражені блювотні рефлекси, оскільки ізоніазид належить до препаратів нейротоксичної дії, які можуть спричинити судоми та параліч центру дихання.

Ізоніазид включений американським суспільством щодо запобігання жорстокості до тварин, в список десяти найбільш небезпечних для домашніх тварин людських ліків, через його особливу токсичність для собак. Найбільш часті випадки отруєння пов'язані з випадковим прийомом однієї таблетки препарату.

Отже, за характером клінічного прояву отруєння ізоніазидом собака «Мухтар», зазнав страждання перед смертю.

Судово-ветеринарне дослідження трупа собаки з ознаками насильницької смерті від механічних ушкоджень тупим предметом (молотком). Із матеріалів кримінального провадження відомо, що собака утримувалася приватними власниками за адресою м. Харків вул. Кхххххх, 14, які найняли свого знайомого умертвувати її молотком. Знайомий, виконуючи домовленості

Рис. 6. Труп собаки з ознаками механічних ушкоджень: а - зовнішній вигляд; б - механічне розчавлювання скроневих м'язів від удару тупим предметом

з власниками, вивів собаку за межі подвір'я і наніс їй кілька ударів молотком в ділянку голови, після чого тварина вирвалася і втекла на подвір'я власників, шукаючи у них захисту від злодія, де невдовзі і померла, або була добита власниками чи їх спільником.

Рис. 6. Труп kota після нанесених ушкоджень тупим предметом

приблизно 2,0÷3,0 см та 1,0х1,5 см з нерівними, розчавленими краями, просоченими кров'ю. Шкіра цієї ділянки відшарована від підшкірної тканини, в глибині рани також просочена кров'ю. Волосся навколо цієї рани забруднене кров'ю. Підшкірна тканина і поверхнева фасція у потиличній ділянці, за місцем розташування рани, значно розділені і розчавлені внаслідок неодноразових ударів, ще нанесених тупим предметом, значно просочені кров'ю. Виявлено просочення кров'ю глибокої фасції шиї і крововиливи (більше у правій половині шиї) під листками глибокої фасції шиї. Поверхнева глибока фасція голови у потиличній ділянці також зруйновані внаслідок неодноразових ударів, ще нанесених тупим предметом, значно просочені кров'ю.

Площа крововиливу під фасцією голови поширюється до лобової ділянки черепа. Скроневі м'язи справа і зліва відокремлені тупим способом від кісткової основи черепа. Відірвані і розчавлені частини лівого та правого скроневих м'язів просочені кров'ю.

За місцем розташування шкірних ран у потиличній ділянці і ушкодження м'язів голови і шиї встановлено, що зовнішній сагітальний гребінь черепа у задній частині має нерівне сколювання, деї: зміщене у правий бік черепа, яке утворилося внаслідок травми нанесеної тупим предметом зверху голови тварини, з ймовірним направленням удару зліва направо. Сколювання зовнішнього сагітального гребеня продовжується у вигляді неглибокої тріщини склепіння черепа без проникнення у черепно-мозкову порожнину. Кістки лицьового відділу черепа звичного вигляду.

Смерть собаки, настала через 15-20 хв після нанесення травм. Від дії нанесених травм виникли ускладнення стану здоров'я собаки, у вигляді травматично-больового шоку.

Між травмами, спричиненими собаці і настанням смерті зазначеної тварини, прослідковується прямий причинно-наслідковий зв'язок. За характером пошкоджень, виявлених в трупі собаки, нанесені ушкодження спричинили тяжкі страждання тварини перед смертю. Характер смертельних травм, спричинених собаці, їх локалізація (життєво-важливі ділянки - голова, шия) та їх патоморфологічна характеристика свідчать про те, що вони не сумісні з життям, а ушкодження собаці нанесені з особливою жорстокістю.

Обставини справи іншого кримінального провадження (м. Харків) свідчать про те, що психічно хворий громадянин К.О.В., у квартирі за місцем мешкання вчинив дії із застосування жорстоких методів, зокрема, вдарив kota кілька разів головою об дерев'яний плінтус і одвірки, внаслідок чого тварина загинула. Під час дослідження трупа kota нами встановлено, що в скроневій ділянці справа чітко виражена обширна гематома, висковий м'яз розчавлений, орбітальна дуга справа зломана, в ділянці орбітальної дуги - гематома. Оболонки головного мозку повнокровні. Тканина головного мозку - без видимих змін. В ділянці вентральної черевної стінки реєструється розрив стінки, петлі порожньої кишки вільно переміщуються із очеревинної порожнини в зовнішнє середовище.

Таким чином, смерть тварини настала миттєво від травматично-больового шоку.

Отже, на основі проведених досліджень з урахуванням досвіду проведення судово-ветеринарних експертиз щодо жорстокого поводження з тваринами, можна стверджувати, що таке діяння як жорстоке поводження з тваринами є особливо суспільно небезпечним, адже спричиняє значну шкоду суспільній моральності.

Література

1. Репецький С. П. Суспільна моральність як об'єкт кримінально-правової охорони : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. П. Репецький. - Київ, 2010. - 127 с.
2. Про захист домашніх тварин : Європейська конвенція» [Електронний ресурс]. - 1987. - Режим доступу : <http://www.coe.kiev.ua/docs/cets/cets123.htm>.
3. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 № 3447-IX/ із змінами і доповненнями.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження гуманного ставлення до тварин : Закон України від 04.08.2017 р. № 2120-VIII.
5. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III / Вісник ВР України. - 2002. - № 14. - С. 94.
6. Денисов С. Ф. Кримінально-правова характеристика жорстокого поводження з тваринами / С. Ф. Денисов, Ю. С. Кулик // Вісник Запорізького юридичного інституту. - 2003. - № 3(24). - С. 186.
7. Ландіна А. В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. В. Ландіна. - Київ : Ін-т держ. та права, 2005. - 22 с.
8. Лобов И. И. Ответственность за жестокое обращение с животными / И. И. Лобов // Уголовное право. - 2000. - № 2. - С. 31.
9. Головка І. А. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами : автореф. дис.... канд. юрид. наук / І. А. Головка. - Київ, 2010. - 20 с.
10. Турська В. О. Адміністративно-правове регулювання захисту тварин від жорстокого поводження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. О. Турська. - Одеса, 2016. - 232 с.
11. Вербіцька М. В. Юридична відповідальність за жорстоке поводження із тваринами / М. В. Вербіцька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». - 2014. - Вил. 1, т. 3. - С. 9-14.
12. Антонюк Д. О. Жорстоке поводження з тваринами: поняття та ознаки складу злочину / Д. О. Антонюк // Четверті харківські кримінально-правові читання : тези доп. та наук, повідомл. учасників міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів (м. Харків, 16-17 трав. 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків : Право, 2014. - С. 373-376.
13. Шуміло О. О. Кримінологічна характеристика та запобігання жорстокому поводженню з тваринами: дисертація ... к. ю. н. : 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / О. О. Шуміло. - Харків, 2016. - 206 с.
14. Яценко І. В. Історико-правові аспекти проблеми захисту тварин від жорстокого поводження / І. В. Яценко, В. М. Кириченко // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини : збірник наукових праць Харківської державної зооветеринарної академії. - Харків, 2013. - Вип. 27, ч. 2. - С. 240-258.
15. Савченко А. В. Суспільна моральність як об'єкт злочинних посягань : монографія / А. В. Савченко, С. П. Репецький ; Нац. акад. внутр. справ. - Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. - 278 с.
16. Кучанська Л. С. Поняття та система злочинів проти моральності у кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Л. С. Кучанська. - Київ : Академія адвокатури України, 2007. - 20 с.
17. Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності в українському вимірі : монографія / В. В. Кузнецов ; Нац. акад. внутр. справ. - Київ : Інтерсервіс, 2012.-907 с.

СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНЫЕ СЛУЧАИ ИССЛЕДОВАНИЯ ТРУПОВ ЖИВОТНЫХ С ПРИЗНАКАМИ НАСИЛЬСТВЕННОЙ СМЕРТИ ОТ ЖЕСТОКОГО ОБРАЩЕНИЯ Яценко И. В., Запара С. И., Захарьев А. В., Кириченко В. Н., Скрипка М. В., Сердюков Я. К.

Аннотация. В статье рассмотрены экспертные случаи исследования трупов животных с признаками насильственной смерти от жестокого обращения. Исследованием трупов животных установлено, что их смерть настала от механических повреждений тупыми и острыми предметами, огнестрельных повреждений, от ожогов, а также в результате умышленного отравления, в т.ч. изониазидом.

Ключевые слова: жестокое обращение с животными, насильственная смерть, трупы животных, экспертные случаи.

EXPERT CASES OF INVESTIGATION CADAVERS OF ANIMALS WITH SYMPTOMS OF VIOLENT DEATH FROM CRUEL TREATMENT Yatsenko I. V., Zapara S. I., Zakhar'ev A. V., Kirichenko V. N., Skripka M. V., Serdioucov J.

Summary. The article deals with expert cases of animal cadavers research with signs of violent death from cruel treatment. The study of the cadavers of animals found that their death came from mechanical damage with blunt and sharp objects, gunshot injuries, from burns, as well as a result of willful poisoning, incl. isoniazid.

On the basis of conducted studies, taking into account the experience of conducting forensic veterinary expertises on cruelly-treatment of animals, it can be argued that such an act as cruelly-treatment of animals is especially socially dangerous, since it causes significant damage to social morality.

In our practice, we conducted forensic veterinary studies of live animals, as well as corpse of animals, whose death came from cruelly-treated to them within the framework of criminal proceedings.

Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини

The main questions that can be put to the decision of the forensic veterinary expertise are:

- 1) What kind of animal is the animal corpse whose was investigated?
- 2) What damage was found on the dog's body?
- 3) When and from what the death of the animal came?
- 4) Was there a violent death of the animal?
- 5) What is the mechanism of causing damage to the animal?
- 6) Are there any signs by which one can determine the nature and characteristics of weapons or other tools that are used to cause animal injury?
- 7) What is the antiquity of the damage to the animal?
- 8) Which in lives or posthumous damages are found in the animal's body?
- 9) What degree of gravity of bodily damages is recorded in the animal?
- 10) What is the cause-and-effect relationship between damages and the cause of death of the animal?
- 11) What time was it possible to live after the animal is getting damages?
- 12) Was it possible during the life of the animal, after receiving damages, the animal to move independently?
- 13) What health problems arose from the damage caused?
- 14) The getting damages caused the suffering of the animal's before death?

Described cases of criminal proceedings of cruelly-treatment of animals that we have been conducting forensic veterinary expertises can be used by forensic veterinary experts as an analogy in similar cases.

Key words: cruel treatment with animals, violent death, animal cadavers, expert cases.

УДК 636.5.033:636.085.57:579.63

БАКТЕРІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДКИСЛЮВАННЯ «АКВАСАН» ДЛЯ ГОДІВЛІ КУРЧАТ БРОЙЛЕРІВ

Демчишин О. В., аспірант², sdv25061991@gmail.com

Тернопільська дослідна станція Інституту ветеринарної медицини НААН, м. Тернопіль

Анотація. Проведено лабораторні дослідження підкислювача «Аквасан» для годівлі курчат бройлерів. Встановлено, що застосування підкислювача у концентрації 0,1 % для випоювання буде проявляти згубну дію на умовно-патогенні мікроорганізми коліформної групи в шлунково-кишковому тракті птиці. Тест-культури мікроорганізмів *S. aureus* та *Candida spp.* виявилися досить стійкими до розчину підкислювача навіть у 2% концентрації. Виявлено, що у присутності білка бактерицидна дія підкислювача «Аквасан» на мікроорганізми *S. aureus* знижується у 1,7 разів на бактерії *E. coli*, в середньому, у 2,8 разів, а на *Candida spp.* - у 1,8 разів.

Ключові слова: підкислювач «Аквасан», лабораторні дослідження, бактерицидна дія білковий індекс, курчата бройлери.

Актуальність проблеми. Птахівництво - найбільш скоростигла галузь сільського господарства України, яка здатна у найближчі роки корінним чином поліпшити забезпечення населення високоякісними біологічно повноцінними продуктами харчування та зміцнити продовольчу безпеку держави. Інтенсивні технології виробництва м'яса курятини і відгодівлі курчат бройлерів вимагають від фахівців пошуку нових шляхів збільшення продуктивності, підтримки здоров'я та нормальної резистентності кожного курчати. У зв'язку з цим, все більше звертають на себе увагу підкислювачі [1].

² * - науковий керівник, доктор ветеринарних наук, професор М. Д. Кухтин